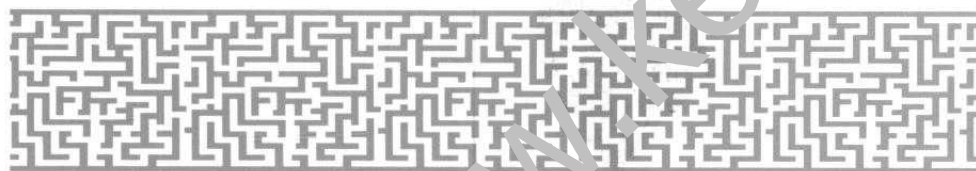

گزارش پس از سانحه پلاسکو
Plasco After Action Report

دکتر حمیدرضا اسکاش

سرشناسه	: اسکاش، حمیدرضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: گزارش پس از سانحه پلاسکو = Plasco after action report / حمیدرضا اسکاش؛
مشخصات نشر	: تهران: سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۴ص: مصور (رنگی)، عکس (رنگی)؛ ۲۲×۲۹ س.م.
شابک	: ۸-۰-۹۶۴۹۲-۶۰۰-۹۷۸-۳۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۳ - ۲۳۴.
موضوع	: ساختمان پلاسکو -- آتش سوزی، ۱۳۹۵
موضوع	: Plasco Building (Tehran, Iran) -- Fires : ۲۰۱۷
موضوع	: مدیریت بحران -- ایران -- تهران
موضوع	: Crisis management -- Iran -- Tehran
موضوع	: امدادرسانی -- ایران -- تهران -- مدیریت
موضوع	: Disaster relief -- Iran -- Tehran-- Management
موضوع	: آتش سوزی لگام گسیخته -- ایران -- تهران
موضوع	: Wildfires -- Iran -- Tehran
موضوع	: نجات بخشی در آتش سوزی -- ایران -- تهران
موضوع	: Lifesaving at fires -- Iran -- Tehran
موضوع	: ساختمان ها -- ایران -- تهران -- پیش بینی های ایمنی
موضوع	: Buildings -- Iran -- Tehran -- Safety measures
شناسه افزوده	: سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران. معاونت آموزش و مشارکت های مردمی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ک ۱۵الف/ت ۹۴۴۸ TH
رده بندی دیویی	: ۳۶۲.۷۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵ ۲۹۰۴۶

سازمان پیشگیری، مدیریت بحران شهر تهران

عنوان: گزارش پس از سانحه پلاسکو
 نویسنده: دکتر حمید رضا اسکاش
 ناشر: سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران، معاونت آموزش و مشارکت های مردمی
 طراح جلد و صفحه آرا: بهاره الیاسی
 ویراستار ادبی: خدیجه پالیزوان
 چاپ: اول، ۱۳۹۷
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۳۸۰۰۰۰ ریال
 چاپ و صحافی: نشر شهر
 نشانی: انتهای غربی بزرگراه جلال آل احمد نرسیده به بزرگراه آیت الله اشرفی اصفهانی، نبش نهم شمالی

tdmmo.tehran.ir

فکس: ۴۴۲۶۷۳۶۴

تلفن: ۴۴۲۴۴۰۴۰

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۲	مفاهیم و اصطلاحات
	بخش اول
۲۳	گزارش پساکنش (After Action Report)
	بخش دوم
۲۹	دستورالعمل و فایند تهیه گزارش پساکنش
	بخش سوم
۴۷	گزارش پس از سانحه استان بلاسکو
	دستگاه‌ها و سازمان‌های مشارکت‌کننده در تهیه گزارش
۵۹	• سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران
۶۴	• آتش‌نشانی و خدمات ایمنی شهری تهران
۶۹	• اداره کل پزشکی قانونی استان تهران
۷۱	• بنیاد مستضعفان
۷۶	• بنیاد مسکن
۷۷	• پلیس راهور
۷۹	• جمعیت هلال احمر
۸۵	• سازمان بهشت‌زها (س)
۸۸	• شرکت آب و فاضلاب استان تهران
۹۴	• شرکت پخش فراورده‌های نفتی منطقه تهران
۹۸	• شرکت توزیع نیروی برق تهران بزرگ
۱۰۱	• شرکت گاز استان تهران
۱۰۳	• شرکت مپنا-مدیر پروژه‌های نیروگاهی ایران
۱۰۴	• شهرداری و ستاد مدیریت بحران منطقه ۱۲
۱۰۷	• صدا و سیما
۱۱۰	• فرماندهی انتظامی تهران بزرگ (فاتب)
۱۱۷	• مخابرات
۱۱۹	• مرکز اورژانس تهران
۱۲۷	• معاونت حمل و نقل و ترافیک شهرداری تهران

۱۲۹ • معاونت خدمات شهری - سازمان مدیریت پسماند

۱۳۴ • یگان حفاظت شهرداری

سایر موارد

۱۳۷ • حضور بانوان

۱۴۰ • مسجد هدایت

۱۴۲ • مصاحبه با امام جماعت مسجد هدایت

۱۴۳ • مصاحبه با مسئول تأسیسات ساختمان پلاسکو

بخش چهارم

۱۴۵ درس آموخته‌ها و توصیه‌ها

بخش پنجم

۱۶۳ پیوست‌ها

۱۶۵ نگاهی بر نظر تخصصی خبرگان - ره مدیریت بحران

۱۸۰ خلاصه گزارش نهایی هیأت ویژه گزارش ملی بررسی حادثه پلاسکو - بخش مدیریت بحران

گزارش ارزیابی فرایند مدیریت بحران در حادثه ساختمان پلاسکو، با همکاری شهرداری تهران و

۱۸۹ مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

۱۹۲ گزارش شهردار تهران در شورای شهر تهران

۱۹۶ گزارش شهردار تهران به نمایندگان مردم در صحن مجلس

۱۹۸ گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس

۲۰۳ گزارش کمیسیون عمران مجلس

۲۱۱ خلاصه گزارش مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

۲۲۰ گزارش معاون حمل‌ونقل و ترافیک شهرداری تهران

۲۲۳ صورت‌جلسات شورای هماهنگی مدیریت بحران شهر تهران

جدول وضعیت همکاری مشارکت‌کنندگان در عملیات پاسخ به سانحه ساختمان پلاسکو با تیم مستندسازی و

۲۳۱ تهیه گزارش پساکنش

۲۳۲ واژه‌نامه

۲۳۷ فرم‌های استاندارد شده مستندسازی و تهیه گزارش پساکنش سوانح و بلایا

۲۵۴ منابع

مولا علی (ع): هر کس از وقایع گذشتگان خود عبرت بگیرد بینا می‌شود، کسی که بصیرت و بینایی پیدا کرد آنگاه می‌فهمد و آنکس که فهمید عالم می‌شود. (الحديث ج ۲ ص ۲۶۴)

امروزه درصد بالایی از جمعیت جهان در شهرهای بزرگ و اصطلاحاً کلان‌شهرها سکونت دارند و بیشترین فعالیت‌های اداری، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، بهداشتی، درمانی، علمی و امنیتی در اینگونه مراکز صورت می‌پذیرد. بنابراین، تهدید و آسیب هر یک از این شهرها می‌تواند مترادف با آسیب و تهدید کل کشور باشد، به‌ویژه اگر این شهرها مرکزیت یا پایتخت یک کشور باشند.

مدیریت شهری ناگزیر است برای کاهش خطرها و ایجاد آمادگی‌های نسبی برای مقابله، هماهنگ‌تر و کارآمدتر از گذشته عمل کند و نسبت به تدوین برنامه‌های عملیاتی منسجم و اصلاح و بهبود آنها با استفاده از روش‌های مدیریت و فناوری مرتبط با حوزه مدیریت بحران اقدام و این برنامه‌ها را به‌روز کند.

کلان‌شهر تهران به‌دلیل موقعیت ژئوپولتیکی و سایر موقعیت‌های خاص که آن را از سایر شهرهای کشور متمایز می‌کند اهمیت ویژه‌ای دارد.

علاوه بر موضوع زلزله، دهه تهدید و مخاطره دیگر نیز شهر تهران را در معرض آسیب قرار داده‌اند که علی‌رغم پیامدهای خسارت‌باری که می‌توانند داشته باشند، اما شدیداً تحت‌الشعاع مسئله زلزله تهران قرار گرفته و به نوعی مغفول واقع شده‌اند.

به هر حال و گذشته از نوع سانحه، ضرورت دارد که وقتی با یک شرایط اضطراری مواجه می‌شویم، غیر از پاسخ، به ثبت و ضبط و به عبارتی مستندسازی رخدادها و ضامن آن نیز بپردازیم.

مستندسازی یافته‌ها در فعالیت‌های آمادگی و مقابله با سوانح و بلایا در واقع یکی از مهم‌ترین فعالیت‌هایی است که فعالان این عرصه باید به آن اکتفا و اهتمام ورزند. اطلاع‌رسانی از طریق تهیه گزارشات و با استناد به مستندات، نه فقط به انتقال یافته‌ها به سایرین کمک می‌کند، بلکه موجب می‌شود تا فعالیت‌های امداد رسانی به قربانیان با استفاده از درس‌آموخته‌های اقدامات قبلی به‌تدریج بهبود یابد و مؤثرتر گردد. در واقع مستندسازی همان ثبت و ضبط^۲ است. این تفاوت که مستند^۳ ماهیتی رسمی^۴ دارد و به‌دلیل تأیید، تصویب یا تعمیم مراجع علمی یا سازمانی، قابل استناد است.

به‌طور خلاصه، این کتاب، تحت عنوان «گزارش پس از سانحه پلاسکو» در جهت برداشتن گامی برای ترمیم مقوله‌ای مغفول در فرایند مدیریت بحران کشور و به‌خصوص شهر تهران می‌باشد که اهتمام به آن می‌تواند نقش بسیار مهمی در بهبود عملکرد و کارایی پاسخ در سوانح و بلایا داشته باشد.

اکثر قریب به اتفاق سخنرانی‌ها، مقالات و جلسات مرتبط با مدیریت بحران در کشور با این جمله آغاز می‌گردد که «ایران جزو ۱۰ کشور اول دنیا و همچنین چهار یا پنج کشور اول آسیا از نظر وقوع سوانح و بلایا می‌باشد». جمله‌ای که نشان‌دهنده‌ی باور جمعی حول این واقعیت است که باید مدیریت

1 Documentation

2 Record

3 Document

4 Official

سوانح و بلایا را در این کشور جدی گرفت.

حوادث و سوانحی که هر روز و هر ساعت در جای جای کشور پهناور ما رخ می‌دهند و به روش‌های متفاوتی پاسخ داده یا به اصطلاح متداول «جمع می‌شوند» و همچنین رخدادهای خسارت‌باری که گاهی چنان وسیع و شدید هستند که رد پا و خاطره تلخ خود را برای مدت‌های مدیدی در ذاکره جامعه باقی می‌گذارند مؤید واقعیت مذکور هستند.

در تمامی این وقایع، سامانه‌های کوچک و بزرگ، ساده و پیچیده، سنتی و مدرن، وارد صحنه می‌شوند و وظایف خود را به انجام می‌رسانند و نهایتاً، ماجرا با به جا گذاشتن عوارض کم و یا زیادی خاتمه می‌یابد.

در این میان سؤالات متعددی مطرح است که اهم آنها عبارتند از:

- رخداد موردنظر چه بود و چگونه آغاز شد؟
- علل و عوامل محدود کننده و تشدید کننده آن چه بوده است؟
- کدام رخداد، اول، بود و کدام وقایع و سوانح، ثانویه بودند؟
- ظرفیت‌های پاسخ به آن چه بودند و چگونه عمل کردند؟
- آیا آنچنان که باید عمل شد؟
- نقاط ضعف (نیازمند بهمه) و قوت چه بود؟
- بر چه اساسی میزان صحت و رقت عملکرد را تعیین می‌کنیم؟
- آیا از دفعات قبل بهتر عمل کردیم یا نه؟ چگونه این موضوع را تعیین می‌کنیم؟

و سؤالات بیشماری که پیرامون حادثه‌ای محدود یا مجموعه‌ای تاریخی، به اذهان فعالان عرصه مدیریت بحران خطور می‌کند. اما پرسشی که بر کل سؤالات مذکور وارد است، اینکه چگونه می‌شود به پاسخ هر یک از این سؤالات دست یافت؟ و اصلاً به چه مراحلی به این پاسخ‌ها نیاز داریم؟

اینکه چگونه می‌توان پاسخ‌ها را یافت، موضوع مفصلی است؛ ما به پیش‌نیاز یا شرط رسیدن به پاسخ‌ها می‌توان اشاره کرد و آن «ثبت و ضبط رخداد یا رخدادها به تعبیری دیگر، مستندسازی رویداد از آغاز تا پایان می‌باشد». ثبت و ضبطی که هم ماهیت رویداد را مشخص کند و هم روند آن را و هم عملکرد پاسخ‌دهندگان^۱ را تا حد امکان بیان کند. در این صورت است که با مراجعه و مطالعه مستنداتی از این دست، می‌توان پاسخ سؤالات مطروح را یافت.

این پاسخ‌ها از این رو حائز اهمیت می‌باشند که می‌شود آنها را اعتبارسنجی و تحلیل کرد و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل‌هاست که نقاط ضعف و قوت واقعی را می‌نمایاند و با شناخت نقاط نیازمند بهبود است که راه‌حل‌ها اندیشیده می‌شوند، توصیه‌ها و درس‌آموخته‌ها ارائه و در نهایت منجر به بهبود عملکرد می‌گردند و نهایتاً خسارات و تلفات گاه‌ها جبران‌ناپذیر سوانح و بلایا را کاهش می‌دهند. شاید به همین دلیل باشد که متولیان مدیریت بحران پرجمعیت‌ترین، پیچیده‌ترین و حساس‌ترین شهر کشور عزم خود را جزم کرده‌اند که به این مقوله مغفوله بپردازند.

شایان ذکر است، این گزارش بر اساس دستورالعملی تدوین گردیده است که به سفارش سازمان پیشگیری و مدیریت بحران شهر تهران و توسط تیمی به سرپرستی اینجانب صورت پذیرفته است.

دستورالعمل گزارش پساکنش بر اساس تعاریف و مطالعه نمونه‌ها و روش‌های متعددی از سوانح و بلایا در کشورهای مختلف تهیه گردیده و نهایت سعی به عمل آمده است که به عنوان اولین گام، ساده، شفاف و قابل انجام باشد.

گزارش حاضر اگرچه اولین گام و اولین محصول در این زمینه محسوب می‌گردد، ولی با این وجود با چارچوب‌ها و استانداردهای بین‌المللی فاصله زیادی ندارد و بدیهی است که گزارشات بعدی به مرور زمان و هر ساله و با تجربیاتی که طی مانورها و سوانح واقعی حاصل می‌گردد ارتقاء خواهد یافت. این اثر علاوه بر اینکه مخاطبین خود را با مبانی و چارچوب تهیه و تدوین «گزارش پساکنش» آشنا می‌سازد، دستورالعمل و فرم‌های مربوطه را نیز در اختیار ایشان قرار داده و در نهایت نمونه‌ای ملموس تحت عنوان «گزارش پس از سانحه پلاسکو» را ارائه می‌نماید تا هیچ کم و کاستی در این زمینه باقی نماند. درج خلاصه برخی گزارشات که توسط مراجع مختلف تهیه شده‌است نیز از این رو بوده است که خواننده را از مراجعه و جستجوی منابع مختلف تا حدود زیادی بی‌نیاز نماید.

تفاوت عمده این گزارش با گزارشات دیگری که در ارتباط با سانحه پلاسکو تهیه و تدوین گردیده است و به نوعی می‌توان این گزارشات را مکمل یکدیگر دانست، در این است که «گزارش پس از سانحه پلاسکو» عمده توجه خود را به باز پاسخ به این سانحه متمرکز کرده و کمتر به علل و عوامل آن و تمهیدات مربوط به ایمنی، بازه ترابری و مقررات و از این قبیل موضوعات پرداخته است. البته از آنجا که عملکرد و سازوکارهای مرحله پاسخ به سوانح در حقیقت محصول فاز آمادگی در چرخه مدیریت بحران می‌باشد، اینگونه می‌توان اظهار کرد که این گزارش علاوه بر کم و کیف عملکرد پاسخ به این سانحه بر ظرفیت‌سازی‌هایی که باید قبل از وقوع چنین رخدادی در مرحله آمادگی به انجام می‌رسید نیز اشاره دارد. موضوع قابل ذکر دیگر اینکه، تهیه‌کنندگان گزارش حاضر بنا به دلایلی مستندسازی، ارزیابی و تحلیل سطح تکتیکال (فرماندهی، هماهنگی و کنترل) را در صحنه پاسخ به سانحه پلاسکو ملحوظ قرار داده‌اند و نه اقدامات تکنیکال که شامل جزئیات مربوط به عملیات‌های انفرادی و تیمی می‌باشد. بر این باوریم که فعالیت‌های فنی و تکنیکال نیروها و تیم‌های فوریتی در شرایط اضطراری از وضعیت به مراتب بهتری نسبت به اقدامات فرماندهی، هماهنگی و کنترل برخوردار است.

پیش از پایان سخن، نخست از آقای مهندس محسن نادی معاون محترم آمادگی و عملیات سازمان به دلیل اینکه خلاء مستندسازی را تشخیص داده و در ترمیم آن از هیچ حمایت و هدایتی دریغ ننمودند، تشکر می‌کنم و همچنین آقای حیدر کلهری معاون محترم آموزش و مشارکت‌های مردمی و همکاران ایشان در واحد انتشارات سازمان و آقایان محسن معجزی و علی‌اصغر اسکندری کارشناسان محترم شورای هماهنگی مدیریت بحران شهر تهران که برای هماهنگی جلسات مصاحبه و پیگیری فرم‌های مربوطه اهتمام کاملی مبذول داشتند.

و این قافله بدین منزل نمی‌رسید مگر همکاری صادقانه مسئولان و نمایندگان محترم سازمان‌ها و نهادهای پاسخ‌دهنده در سانحه پلاسکو که اسامی ایشان در بخش گزارش‌ها درج گردیده و در حد توان، فرم‌های مربوطه را تکمیل و اطلاعات موردنظر را در قالب پرسشنامه یا مصاحبه ارائه نمودند. اگرچه میزان همکاری مخاطبان ما در یک سطح قرار نداشت، لیکن از معدل قابل قبولی برخوردار بود

که به برخی آیتم‌های همکاری ایشان در جدول بخش ضmann اشاره خواهد گردید. و از بین دوستان عزیزی که مستمراً یا در مقاطعی بنده را یاری کردند، نام می‌برم از آقای عبدالرضا ارغابی پیشکسوت امداد و نجات کشور و آقای علی شفیع فارغ‌التحصیل رشته امداد و سوانح و تشکر ویژه از سرکار خانم محبوبه روح‌الهی و سرکار خانم خدیجه پالیزوان برای بازخوانی و ویراستاری ادبی متن که از ایشان تقدیر نموده و از درگاه ایزد منان توفیق و سلامتشان را مسئلت می‌نمایم. از کلیه خوانندگان ارجمند این مستند درخواست می‌نمایم تا به‌منظور رفع نواقص یا احیاناً تصحیح مطالب، در ارسال نظرها و پیشنهادات خود به‌همراه مستندات و شواهد مثبت به اینجانب دریغ نفرمایند تا در تجدید چاپ این اثر مورد استفاده قرار گرفته و موجب ارتقاء این مقوله مغفوله گردند. و جملگی برکات و خیرات این اقدام که امید است منجر به بهبود عملکرد پاسخ به سوانح شهر و حتی کشور عزیزمان گردد را به پیشگاه شهدای آتش‌نشان و دیگر جان‌باختگان سانحه پلاسکو تقدیم می‌نمایم تا خداوندشان بیامرزد و ارواح پاک و مظلومشان قرین رحمت باد.

دکتر حمیدرضا اسکاش